

**Pərviz Məsməliyev<sup>54</sup>**

**AZƏRBAYCANLA BİRLƏŞMİŞ KRALLIQ ARASINDA İQTİSADI MÜNASİBƏTLƏR  
MƏTBUATDA**

Müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə Böyük Britaniya arasında iqtisadi münasibətlər, xüsusilə də enerji sahəsində əməkdaşlıq ikitərəfli münasibətlərin əsasını təşkil edir. Azərbaycan Birləşmiş Krallıqla Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda neft və təbii qazın hasil olunması və beynəlxalq bazarlara nəql edilməsi sahəsində sıx əməkdaşlıq edir. Dünyanın aparıcı neft şirkətlərindən biri olan Britiş Petroleum 1992-ci ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir və “Əsrin müqaviləsi” (Azəri-Çıraq-Günəşli yataqları) və Şah Dəniz layihəsi kimi hasilatın pay bölgüsünə dair imzalanmış əsas sazişlərin həyata keçirilməsində iştirak edir. BP şirkəti Şah Dəniz-2 layihəsi üzrə əsas texniki operator və aparıcı iştirakçı şirkətlərdəndir. Şah Dəniz-2 layihəsi üzrə Yekun Investisiya Qərarı ilə bağlı imzalama mərasimi 17 dekabr 2013-cü ildə Bakıda keçirilmiş və mərasimdə bir çox ölkələrin yüksək vəzifəli rəsmiləri ilə yanaşı, Birləşmiş Krallığın xarici işlər naziri Vilam Heyq də iştirak etmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, 2011-ci ildə iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi 501 milyon ABŞ dolları təşkil etmiş və Birləşmiş Krallıq Azərbaycanın 15-ci iri ticarət tərəfdaşı (Avropa İttifaqı ölkələri arasında 4-cü iri ticarət tərəfdaşı) olmuşdur. Birləşmiş Krallıq Azərbaycanda ən iri xarici sərmayədar olaraq qalmaqdadır.

Azərbaycanla Böyük Britaniya arasında iqtisadi əlaqələr həm İngiltərə, həm də Azərbaycan mətbuatında geniş işıqlandırılır.

1994-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti ilə dünyanın bir sıra məşhur neft şirkətləri, o cümlədən BP, Amoco, Unocal, LUKOyl, Statoyl, Exxon, Türk Petrolleri Anonim Ortaklıkları və sair arasında Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda “Azəri”, “Çıraq” yataqlarının və “Günəşli” yatağının dərinliklərində yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və neft hasilatının pay bölgüsü haqqında Saziş imzalandı və bu Saziş bütün dünyaya səs salan “Əsrin müqaviləsi” adlandırıldı. Bundan sonra neft və qaz sənayesində dünyanın ən qabaqcıl şirkətləri ilə Azərbaycanın yeraltı sərvətlərinin birgə istismarı barədə müvafiq sazişlər imzalanmış və onlar artıq qanun qüvvəsinə minmişdir. İmzalanmış sazişlər içərisində nəinki ölkəmizin, eləcə də bütün Cənubi Qafqaz regionunun iqtisadi inkişafında müstəsna əhəmiyyəti olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri artıq fəaliyyətə başlayaraq işə düşmüşdür. Azərbaycan dövlətinin neft strategiyasının həyata keçirilməsi dünyanın bir çox ölkələrinin, böyük neft şirkətlərinin respublikamıza marağına səbəb olmuş və tarixi baxımdan qısa bir zamanda – 5-6 il ərzində Azərbaycan, Xəzər dənizi dünyanın ən böyük neft və qaz mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. Ən ehtiyatlı, yəni minimum proqnozlara görə, Xəzər dənizinin təkcə Azərbaycan sektorunda 4-5 milyard ton neft, ən azı 4 trilyon kubmetr qaz ehtiyatlarının olması bildirilir. Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi neft strategiyası, cəsarətli siyasi və əməli tədbirləri təkcə ölkəmizə deyil, bütün Xəzər dənizi hövzəsinin böyük neft-qaz sərvətlərinin Xəzər dənizi dövlətlər tərəfindən istifadə edilməsinə və bunun üçün dünyanın böyük şirkətlərinin Xəzərin başqa sektorlarındakı neft və qaz yataqlarına da maraq göstərməsinə səbəb olmuşdur. Beləliklə, Xəzər dənizi hövzəsi artıq dünyanın ən böyük neft regionlarından birinə çevrilmişdir (1).

Azərbaycanda neft strategiyasının uğurla həyata keçirilməsi üçün mövcud olan bir sıra şərtlər vardır. Onlardan biri ictimai-siyasi sabitliyin olmasıdır ki, bu da ölkəmizdə artıq təmin olunmuşdur. Digər bir şərt də odur ki, xarici investisiyanın Azərbaycana gəlməsi üçün müvafiq qanunlar mövcud olmalıdır. Bu qanunlar Azərbaycana gələn hər bir investorun səmərəli işləməsi və öz işinə daim arxayın olması üçün şərait yaratmalıdır. Belə qanunlar artıq qəbul edilmiş və Azərbaycana gələn hər bir investorun səmərəli işləməsi üçün bütün imkanlar mövcuddur.

Azərbaycanın neft siyasəti və bu sahədə qazanılmış uğurlar “İqtisadiyyat və neft (Heydər Əliyevin yeni neft strategiyasının reallaşmasında İlham Əliyevin xidmətləri)” adlı kitabda və digər tədqiqat əsərlərdə geniş şəkildə işıqlandırılmışdır.

BTC ƏİBK vasitəsilə nəql edilən neft 2006-cı il mayın 28-də Ceyhan limanına çatdı və ordan da xüsusi tankerlərə vurularaq dünya bazarlarına çıxarıldı. Beləliklə, 13 iyul 2006-cı il tarixdə BTC ƏİBK tam istismara verildi. Başqa sözlə desək, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi artıq reallığa çevrildi. İyulun 13-ü Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin rəsmi açılışı ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin neft strategiyasının təntənəsi, üç dəniz əfsanəsinin reallığa çevrildiyi gün kimi tarixə düşdü. Bu boru kəmərinin işə düşməsi Azərbaycanın ixrac potensialının artmasına imkan yaratmaqla yanaşı, hasilatın da səviyyəsinin ilbəl çoxalmasına səbəb olacaq və qlobal enerji təklükəsizliyinin qorunmasına xidmət edəcəkdir.

BTC-nin operatoru “BP Exploration(Caspian Sea) Ltd” şirkətinin məlumatına görə, kəmərlə nəql edilən neft, əsasən, Aralıq dənizindəki limanlar vasitəsilə Avropaya ötürülür. Oradan isə, ölkədaxili boru kəmərləri ilə digər dövlətlərdəki alıcılara çatdırılır. Bundan sonra da əsas həcmələr Aralıq dənizi hövzəsindəki bazara yola salınacaqdır. Lakin həcmələr artdıqca, ola bilsin ki, neftin bir hissəsi ABŞ-ın Şərqi hissəsinə göndərilsin. Həcmələrin artması nəticəsində neftin Süveyş kanalı vasitəsilə Hindistana göndərilməsi də mümkündür. Gələcəkdə BTC-yə “Azəri-Çıraq-Günəşli” neftindən əlavə, Xəzərin o tayından gələn neftin də qoşulacağı gözlənilir.

2006-cı il iyunun 16-da Azərbaycan və Qazaxıstan ölkələrinin dövlət başçıları “Azərbaycan Respublikası ilə

<sup>54</sup> BDU Beynəlxalq jurnalistika kafedrasının doktorantı mesmelyevperviz@gmail.com

Qazaxıstan Respublikası arasında neftin Qazaxıstan Respublikasından Xəzər dənizi və Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan sistemi vasitəsilə beynəlxalq bazarlara nəql edilməsinə dəstək verilməsi və şərait yaradılması haqqında” müqavilə imzaladılar. Qazaxıstanın BTC-yə qoşulması həm regional əməkdaşlıq və dinamik iqtisadi inkişaf, həm də enerji ehtiyatlarının dünya bazarlarına çatdırılmasının alternativ yolu baxımından çox mühim hadisədir. Qazaxıstan nefti Rusiya və Çin istiqamətləri ilə yanaşı, BTC ƏİBK vasitəsilə də nəql ediləcəkdir.

Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin təntənəli açılış mərasimində (13.07.2006-cı il, Ceyhan, Türkiyə) Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin söylədiyi kimi, bu kəmərin fəaliyyətə başlaması ilə Azərbaycanın qarşısında yeni üfüqlər, yeni imkanlar açılır. Azərbaycan iqtisadi cəhətdən çox zəngin ölkəyə çevriləcək, ölkədə bütün sosial problemlər öz həllini tapacaqdır. Azərbaycan dünya iqtisadiyyatına daha da inamla inteqrasiya edəcəkdir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan bizim müstəqilliyimizi möhkəmləndirəcək, enerji müstəqilliyimizi təmin edəcəkdir.

Azərbaycanda neft strategiyasını dövrün çağırışlarına verilən cavab kimi qiymətləndirmək olar. Bu isə “Əsrin müqaviləsi”nin başlıca məqamını təşkil edir. Məsələ ondan ibarətdir ki, Prezident İlham Əliyevin xüsusi vurğuladığı kimi, zəngin neft ehtiyatı hələ ölkənin zəngin olması anlamına gəlmir. Müasir dövrdə böyük dövlətlər arasında gedən nüfuz və maraq savaşı ehtiyatsız atılmış bir addım ucbatından zənginliyi başağrısına çevirə bilər. İndi enerji ilə zəngin ərəb ölkələrinin bəzilərində müşahidə edilən proseslər bunun bariz nümunəsidir. Həmin dövlətlərdə müharibə, ictimailər, silahlı toqquşmalar ləngimək bilmir. Üstəlik, onların dövlətçiliyi belə ciddi təhlükə qarşısındadır.

Ölkə başçısının vurğuladığı məqamın başqa tərəfi Cənubi Qafqaz regionunda geosiyasi dinamikanın böyük ziddiyyətlərə düşər olması ilə bağlıdır. Sırr deyil ki, müstəqilliyin ilk illərindən başlayaraq böyük güclər Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarına hərbi təcavüzünə ən azından göz yumdular (biz hələ “təşkil etdilər”, demirik). Bu, Azərbaycana bir signal idi. Yəni Azərbaycanın real olaraq müstəqil dövlət kimi formalaşması çox çətin olacaqdı. Heydər Əliyev hakimiyyətə yenidən dəvət edilənə qədər, doğrudan da, bu təhlükə getdikcə böyüdü. Ondan əvvəl ölkəyə başçılıq edənlər düzgün, dövrün tələblərinə uyğun siyasət yeridə bilmədiklərindən düşmənlər bu fürsətdən yararlandı. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və müstəqilliyi ciddi təhlükə altına düşdü. Həmin kontekstdə “Əsrin müqaviləsi” çox güclü təsiredici faktor oldu. Bir neçə dəfə onun baş tutmasını pozmağa çalışsalar da, Heydər Əliyev yeritdiyi siyasətlə ən güclü siyasətçilərin oyunlarını belə darmadağın etdi.

“Əsrin müqaviləsi” imzalandıqdan sonra dünya mətbuatı, o cümlədən Böyük Britaniya və Azərbaycan mətbuatı bu məsələ ilə bağlı çoxlu xəbərlər, reportajlar, müsahibələr, analitik yazılar dərc edirdi. Bu baxımdan Heydər Əliyevin 1995-ci il noyabrın 30-da Londonda BBC Korporasiyasındakı görüşdə BBC-nin müxbirinə verdiyi müsahibə böyük maraq doğurdu. Müxbirin sualında deyilirdi: “Neft müqaviləsi imzalanıb, respublikada seçkilər keçirilib. Hər iki tədbirdən əvvəl Azərbaycan xalqına xoş vədlər verilib. Sizcə, sadə camaat vəziyyətin müsbət istiqamətdə dəyişməsinə nə zaman hiss edəcək?”(2,65). Heydər Əliyev həmin suala cavab verərkən müsbət istiqamətdə dəyişmənin hiss olunacağını qeyd etmiş, lakin bunun bir günlük, yaxud bir dəqiqəlik iş olmadığını nəzərə çatdırmışdır(2,67).

Burada diqqəti cəlb edən bir məqamı ayrıca qeyd etmək lazımdır. Müxbir Azərbaycanın qonşu ölkələrlə münasibətlərinə toxunmuş, belə bir layihənin həyata keçirilməsinə mane olub-olmayacaqlarını öyrənməyə çalışmışdır. Heydər Əliyev cavabında Azərbaycan vətəndaşlarının dözümlü insanlar olduqlarını göstərmiş və işğal olunmuş torpaqlarımızın gec-tez azad olunacağına inandığını bildirmişdir, ərazi bütövlüyünün təmin olunmasını ön plana çəkmişdir. 1995-ci ilin noyabrında qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsaslanan prezident demişdir: “Birincisi, orada Azərbaycanın ərazi bütövlüyü haqqında maddələr var. İkincisi, Azərbaycanın ərazisi bölünməzdir” (5,65).

Azərbaycan–Böyük Britaniya iqtisadi münasibətlərinin öyrənilməsində Birləşmiş Krallığın “Ekonomist” jurnalının müxbirinə Heydər Əliyevin verdiyi müsahibə xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Müsahibə 1995-ci il dekabrın 1-də Londonda alınmışdır. “Razılaşıram ki, Azərbaycan öz neft ehtiyatlarından səmərəli istifadə edərsə və onu ixrac edərsə, doğrudan da, zəngin dövlətə çevrilər. Amma bəs bu, indiyədək niyə baş verməyib?” – “İngilis müxbirin bu sualına Heydər Əliyev cavab verərkən tarixi faktlara əsaslanmaqla Azərbaycanda neft istehsalının hələ XIX əsrin ortalarında başladığını qeyd etmiş, Azərbaycanın dünyada sənaye üsulu ilə neft çıxaran, istehsal edən ilk ölkə olduğunu, bu ölkədə ilk neft fantanının 1848-ci ildə vurduğunu, o vaxt dünyanın heç bir yerində neft çıxmadığını bildirmişdir. Ölkə prezidenti XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda neft istehsalının yüksək səviyyədə olduğunu göstərmiş, dünyanın çox böyük şirkətlərinin ölkəmizə gəlib işlədiklərini, Nobel qardaşlarının hələ 1870-ci illərdə Azərbaycanda öz fəaliyyətlərinə başladıklarını nəzərə çatdırmışdır.(3,74)

Heydər Əliyev belə bir faktı da jurnalın oxucularının nəzərinə çatdırmışdır: “İkinci Dünya müharibəsində Sovetlər İttifaqı Almaniya ilə müharibə edəndə, faşist Almaniya SSRİ-yə hücum edəndə və sonrakı dövrdə gedən müharibədə (bu müharibə isə motorlar- tanklar, təyyarələr müharibəsi idi) Sovetlər İttifaqının neftə və neft məhsullarına olan tələbatının 70-80 faizini Azərbaycan verirdi”(5,71).

Heydər Əliyev ingilis müxbirinə verdiyi müsahibədə hamını düşündürən bir fikri də söyləmişdir: “... əgər Azərbaycan nefti olmasaydı, İkinci Dünya müharibəsində bəlkə də Sovetlər İttifaqı alman faşizminə qalib gələ bilməzdi. Dənizdən, suyun altından da neftin çıxarılması ilk dəfə Azərbaycanda olmuşdur. 1949-cu ildə Xəzər dənizində ilk böyük neft fantanı vurmuşdur. İndi Böyük Britaniyanın ətrafında dənizdən neft çıxarılan buruqların heç biri yox idi. Norveçin “Statoyl” şirkəti də indi dənizdən bu qədər ki neft çıxarır, bunlar da o vaxt yox idi. Ancaq iş burasıdır ki, Azərbaycan SSRİ-nin tərkibində olanda bu neft bütün Sovetlər İttifaqına məzsus idi. O vaxt

Azərbaycan müstəqil dövlət deyildi. Ona görə də respublikamızda istehsal olunan neft Sovetlər İttifaqının ehtiyaclarının ödənilməsinə sərf edilirdi”(5,71).

“Ekonomist” jurnalının müxbirinin verdiyi suallardan biri xarici şirkətləri daha çox Azərbaycanın xarici ölkələrlə münasibətlərinin narahat etdiyinə aiddir. Müxbirin fikrincə, bir çox Qərb şirkətləri bilmək istəyirlər ki, Azərbaycanın inkişafı yolunda Rusiyanın niyyətləri nədən ibarətdir, bu müqavilələrin həyata keçirilməsinə Rusiya imkan verəcəkdimi? (5,72).

Böyük siyasətçi Heydər Əliyevhəmin suala cavab verərkən demişdir: “Şübhəsiz ki, indi ölkələr arasında rəqabət var. İqtisadi cəhətdən böyük, güclü ölkələr istəyirlər ki başqa ölkələri öz iqtisadi, bəzən isə siyasi təsir dairəsinə salsınlar. Bu, tək Rusiyaya aid deyil, ancaq sizin sualınıza konkret cavab olaraq onu demək istəyirəm ki, birincisi, Rusiya bizim bu neft müqaviləsində iştirak edir. Yəni keçən ilin sentyabr ayında neft müqaviləsi imzalanarkən Rusiyanın energetika nazirinin müavini bu müqaviləyə imza atıbdir. Həmin o müqavilədə nəzərdə tutulan payın on faizi Rusiyanın “LUKoyl” şirkətinə məxsusdur”(5,73).

“Əsrin müqaviləsi” Azərbaycana imkan verdi ki, neftdən gələn gəlirləri qeyri-neft sektoruna yönəltmək mümkün olsun. Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, “Bu sahədə də bir çox neft hasil edən ölkələrdən fərqli olaraq Azərbaycan nefti insan kapitalına çevirə bildi. Çünki neft həm xeyir, həm də başağrısı, problem gətirə bilər. Biz bilirik ki, dünyada neft üstündə əvvəlki dövrlərdə də, hazırda da mübarizələr, münaqişələr gedir, qan axıdılır. Neft hasilatı hələ o demək deyil ki, ölkələr çiçəklənəcək, orada inkişaf olacaq. Neftlə zəngin olan bir çox ölkələrdə bu gün müşahidə edilən mənzərə bunun əksini deyir. Ona görə, bizim əsas vəzifəmiz ondan ibarətdir ki, neft gəlirlərini insan kapitalına çevirək və hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu müsbət dəyişikliyi görsün.”(bax: Bakıda: “Azəri”, “Çıraq”, “Günəşli” yataqları üzrə yeni sazişin imzalanması mərasimi keçirilib (4).

Yeni sazişin imzalanması mərasimində nitq söyləyən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev demişdir: “Bu gün bizim abadlaşan bölgələrimiz, inkişaf edən ölkə, Bakı şəhəri,- dünyanın ən gözəl şəhərlərindən biridir,- tikdiyimiz 3 mindən artıq məktəb, 600 –dən çox xəstəxana, bölgələrdə tikdiyimiz 50-dən çox olimpiya mərkəzi, inşa etdiyimiz 11 min kilometrədən çox yollar, enerji infrastrukturumuz, iqtisadi inkişafımız, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi - bütün bunların təməlinə neftdən əldə edilən gəlirlərdən səmərəli istifadə etmə imkanlarımız dayanır” (6).

Ötən 23 il ərzində “Azəri-Çıraq-Günəşli”dən 436 milyon ton neft hasil edilib. Həmin müddətdə Dövlət Neft Fondundan məcburi köçkünlərin yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması üçün böyük vəsait ayrılıb. 250 min köçkün yeni salınan 100-ə yaxın qəsəbədə gözəl evlərlə, mənzillərlə təmin edilib (6).

Bütün bunlardan başqa, Azərbaycan rəhbərliyi sazişin imzalanmasından sonrakı 23 il müddətində elm və təhsilə, vətəndaşların sosial təminatına böyük miqdarda vəsait ayırmışdır. Onlar ölkədə elm, təhsil texnologiyalarının inkişafına ciddi təkan verməkdədir. Şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı üçün lazım olan şəraitin yaradılması, ilk növbədə, elm və təhsilin inkişafı ilə əlaqəlidir.

Şübhəsiz, “Yeni əsrin müqaviləsi”nin əsas parametrləri haqqında da danışmağa ehtiyac vardır. Burada 3 faktor diqqəti cəlb edir. Birinci faktora görə, ölkəmizə xarici sərmayəçilər tərəfindən 3,6 milyard dollar həcmində bonus ödəniləcək(6). Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2017-ci ildə Ermənistanın konsolidasiya olunmuş büdcəsinin gəlir hissəsi 2,6 milyard ABŞ dolları həcmində nəzərdə tutulmuşdur. Hərbi xərcləri isə 2017-ci il üçün 439,7 milyon ABŞ dolları həcmindədir (7).

Göründüyü kimi, Azərbaycanın yeni enerji sazişindən alacağı yalnız bonus Ermənistan büdcəsinin gəlir hissəsindən 1 milyard ABŞ dolları qədər çoxdur. Onu da qeyd edək ki, məhz bu kimi faktlara görə Ermənistan və onun havadarları Azərbaycanın atdığı hər uğurlu addımdan qorxuya düşür. Azərbaycanla bağlı ağla sığmayan iftira dolu, yalan məlumatlar yaymaqla özlərinə təsəlli verməyə çalışırlar. Ancaq təcrübə göstərir ki, bu kimi hərəkətlər Azərbaycan rəhbərliyini seçdiyi yoldan qətiyyənlə yayındır bilmir. Prezident İlham Əliyev təmkinli, uzaqgörən və düşünülmüş siyasəti ilə qarşıya çıxarılan bütün maneələri keçir və ölkəni yeni zirvələrə doğru aparır.

İkincisi, “SOCAR”-ın, “AzAÇG” şirkəti podratçı kimi müqavilənin icrasında iştirak edəcəkdir (6). Bu o deməkdir ki, SOCAR artıq dünyanın ən güclü enerji şirkətləri ilə bərabər əsasda iş birliyindədir. Şirkət podratçı kimi yeni enerji layihəsində iştirak etməklə həm təcrübə qazanır, həm də beynəlxalq miqyasda nüfuzunu daha da artırır. Şübhəsiz, bundan sonra SOCAR-ın başqa böyük layihələrdə iştirakı heç kəsi təəccübləndirməməlidir.

Üçüncüsü, “SOCAR-ın payı 11,6 faizdən 25 faizə qaldırılır və Azərbaycana çatacaq mənfəət neftinin səviyyəsi 75 faiz təşkil edəcəkdir” (6). Bu, çox əhəmiyyətli şərtidir. Çünki hazırki dövərdə Azərbaycanın Dövlət Neft Şirkətinin beynəlxalq layihədə payı 2 dəfədən çox artırılırsa və ölkəyə çatacaq mənfəət səviyyəsi də 75 faiz təşkil edirsə, bu, çox böyük uğurdur. Beləliklə, Azərbaycan faktiki olaraq beynəlxalq enerji layihəsində mövqeyini xeyli möhkəmləndirmişdir.

Dövlət başçısının mitqində vurğuladığı bir fikrin işığında həmin tezis əhəmiyyəti daha aydın görünür. İlham Əliyev demişdir ki, Azərbaycan BP ilə yollarına davam etmək qərarı vermişdir. Hərçənd başqa variantlar da var idi, yəni bu bir seçimdir. Prezident vurğulamışdır: “Əsrin müqaviləsi”nin omru artıq sona çatır. Əlbəttə ki, müqavilənin müddəti bitəndən sonra Azərbaycan istənilən başqa tərəfdaşla yeni saziş imzalaya bilərdi və bu imkanlar bizdə var idi. Ancaq BP ilə SOCAR arasında yaranmış qarşılıqlı etimad, işgüzar münasibətlər, əlbəttə ki, bu günkü seçimi şərtləndirdi. Mən buna çox şadam. Əminəm ki, bundan sonra da BP ilə SOCAR uzun illər ərzində Azərbaycanın neft-qaz yataqlarının işlənməsinin uğurunu təmin edəcəklər” (6).

1. İqtisadiyyat və neft (Heydər Əliyevin yeni neft strategiyasının reallaşmasında İlham Əliyevin xidmətləri). Bakı: Nurlan, 2004, 234 s.
2. Heydər Əliyev. BBC müxbirinə müsahibə. "Müstəqilliyimiz əbədidir", V cild, Bakı 1998, 65-69 s.
3. Heydər Əliyev. Böyük Britaniyanın "Economist" jurnalının müxbirinə müsahibə. "Müstəqilliyimiz əbədidir", V cild, Bakı 1998, 70-76 s.
4. İlham Əliyev. Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin təntənəli açılış mərasimində nitq. 13.07.2006. Ceyhan, Türkiyə
5. E. Əliyev. Beynəlxalq boru kəməri nəqliyyatının hüquqi tənzimlənməsi. "Dirçəliş" jurnalı, 304-315 s.
6. Bakıda "Azəri", "Çıraq", "Günəşli" yataqları üzrə yeni sazişin imzalanması mərasimi keçirilib (AZƏRTAC, 14 sentyabr 2017).
7. "Panarmenian.net", 29 sentyabr, 2016

### **Mətbuat Azərbaycanla Birləşmiş Krallıq arasında iqtisadi münasibətlər haqqında XÜLASƏ**

Məqalədə mətbuat materialları əsasında Azərbaycanla Böyük Britaniya arasında iqtisadi əlaqələr araşdırılır, bu əlaqələr yeri gəldikcə qiymətləndirilir və BP şirkətinin ölkəmizdə fəaliyyətinin əsas istiqamətləri göstərilir. Azərbaycan neft strategiyasının uğurla həyata keçirilməsini təmin edən 1994-cü ildə bağlanmış "Əsrin müqaviləsi"si və 2017-ci il sentyabrın 14-də imzalanmış "Yeni əsrin müqaviləsi"nin dünyada enerji təhlükəsizliyi sahəsində əhəmiyyəti qeyd edilir.

*Açar sözləri: Birləşmiş Krallıq, Azəri, Çıraq, Günəşli, Əsrin müqaviləsi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, neft strategiyası, Yeni əsrin müqaviləsi. BBC, Economist jurnalı.*

### **Пресса об экономических отношениях между Азербайджаном и Британским Королевством.**

#### **РЕЗЮМЕ**

В статье рассматриваются экономические отношения между Азербайджаном и Британским Королевством на основе материалов прессы; исследуются основные направления деятельности BP в нашей стране. Особое внимание уделяется вопросам «Контракта века», подписанного в 1994 году, и «Контрактанового века» подписанного 14 сентября 2017 года, обеспечивающие успешную реализацию нефтяной стратегии Азербайджана. Автор подчеркивает важность энергетической безопасности в Азербайджане и мире.

### **The press is about Economic Relations between the united kingdom of Azerbaijan.**

#### **SUMMARY**

The article deals with economic relations between Azerbaijan and the United Kingdom on the basis of press materials, these relations are evaluated as it comes to the point and BP's main activities are reflected in our country. The "Contract of the Century" signed in 1994 and the "New Century Contract" signed on September 14, 2017 in Azerbaijan, ensuring the successful implementation of Azerbaijan's oil strategy, highlight the importance of energy security in Azerbaijan and the world.

**Rəyçi: dos.L.Ələkbərova**